DERIVAREA ROMÂNEASCĂ ÎN CONTEXT ROMANIC. CONTINUITATEA SUFIXULUI LATIN -*ARIA*

Domnița TOMESCU

(Universitatea din Ploieşti)

1. Cercetarea continuității romanice a sufixului latin ***-ARIA*** corespunde necesității metodologice de descriere a derivării româneşti în relație cu fenomenele similare din celelalte limbi romanice, în perspectiva moştenirii nu numai a vocabularului latin, ci şi a unor mijloace de sufixare lexicală. Lucrarea propune confruntarea sistematică a tipologiei morfologice şi semantice a derivatelor din limba latină atribuite sufixului ***-ARIA***[1] cu cea a derivatelor moştenite în limbile romanice[2] pentru a urmări transmiterea unor modele derivative unitare.

[1]Cf. *Thesaurus Lingvae Latinae***,** Editvs Avctoritate et Consilio Academiarvum qvinqve Germanicarvm Berolinensis Gottingensis Lisiensis Manacensis, Leipzig: Teubner, 1900; Ernout, Alfred; Meillet, Antoine, *Dictionnaire etymologique de la langue latine: histoire des mots*. 2 vol. Paris, 1959.

[2]Cf. Meyer-Lübke, Wilhelm, *Romanisches Etymologisches Worterbuch,* Heidelberg, 1935[3]; Alessio, Giovanni, *Lexicon Etymologicum. Supplemento ai dizionari etimmologici latini e romanzi.* Napoli, 1976.

BDD-V1913 © 2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:52:34 UTC)

Succesiunea romanică a sufixului latin ***-ARIA*** este un subiect relativ puțin cercetat în literatura de specialitate. Explicația acestui fapt o constituie, pe de o parte, slaba reprezentare lexicografică a derivatelor cu acest sufix, aproape în toate limbile romanice, iar pe de altă parte încadrarea sa în seria sufixului ***-ARIU(S).*** Se poate spune că persistă o serie de neclarități privitoare la natura morfologică a acestui sufix: considerarea sa ca varianta feminină a sufixului ***-ARIU(S)*** are în vedere genul feminin al formelor lexicale romanice derivate, dar ignoră semantismul acestora.

2. Continuitatea sufixului latin ***-ARIA*** cuprinde seriile de derivare ale sufixelor romanice: rom. ***-are***[3]***,*** it. ***-aia***[4] (cu varianta din afara Toscanei: ***-ara)***, fr. ***-ière***[5], prov. ***-era***[6], sp. ***-era***[7], portug. ***-eira***[8]. Fiecare serie romanică de derivare se împarte în două subserii lexicale: formele moştenite şi formele create pe teren romanic. Seriile derivative romanice evocate sunt comparabile, în ceea ce priveşte inventarul formal, funcțiile (lexicală şi onomastică), valoarea morfologică, semantismul şi productivitatea.

3. Sufixul latin ***-ARIA*** a fost izolat într-un număr de 35 de derivate latine, care au descendenți romanici, dintre care 19 sunt forme atestate şi 26 sunt forme etimologice neatestate (*), dar propuse în dicționarele etimologice romanice.

---

[3] Cf. Cihac, A. *Dictionnaire d`étymologie daco-romane. I. Elements latins. II. Eléments slaves, magyares, turcs, grecs-moderne et albanais,* 2 vol. Frankfurt, Berlin, (Bucureşti) 1870-1879; Puşcariu, Sextil, *Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache. I: Lateinisches Element mit Berucksichtigung der romanischen Sprachen,* Heidelberg: Winter, 1905; Candrea, I. A.; Densusianu, Ov., *Dicționarul etimologic al limbii române. Elementele latine (A- Putea),* Bucureşti, 1907-1914; *********Dicționar invers*, Bucureşti: Editura Academiei, 1957; Ciorănescu, Alexandru, *Diccionario etimologico rumano.* La Laguna, Tenerife: Universidad de Laguna, 1958-1966.

[4] Cf. Olivieri, D. *Dizionario etimologico italiano*, Milano, 1950; Battisti, C.; Alessio, G. *Dizionario etimologico italiano*. 5 vol. Firenze: Barbera, 1950-1957; Alinei, M., *Dizionario inverso italiano,* La Haye, 1962; Devoto, Giacomo, *Avviamento alla etimologia italianna. Dizionario etimologico*. Firenze, 1968; Cortelazzo, Manlio; Zolli, Paolo, *Dizionario etimologico della lingua italiana*, 5 vol., Bologna: Zanichelli, 1979-1988; Pfister, Max, *Lessico etimologico italiano (LEI),* Wiesbaden: Reichert, 1979.

[5] Cf. Wartburg, Walther von, *Französisches Etymologisches Wörterbuch. Eine Darstellung des galloromanischen Sprachschatzes*. 25 vol., Bonn, Leipzig, Tubingen, Basel: Zbinden, 1922.

[6] Cf. Baldinger, Kurt, *Dictionnaire étymologique de l'ancien français.* Québec: U. Laval, Tubingen: Niemayer, Paris: Klincksieck, 1971.

[7] Cf. Corominas, Joan; Pascual, Jose Antonio (coll.), *Diccionario critico etimologico castellano e hispanico,* 6 vol., Madrid: Gredos, 1980-1991; Garcia de Diego, Vincente, *Diccionario etimologico español e hispanico,* 2 ed. aumentada. Madrid, 1985[2]; Corominas, Joan, *Diccionari etimologici complementari de la llengua catalana,* 9 vol., Barcelona: Curial Edicions: La Caixa, 1980-1991; cf. Bosque, Ignacio, Fernandez, Manuel Perez, *Diccionario inverso de la lengua española*. Madrid: Gredos, 1987.

[8] Machado, Jose Pedro, *Dicionario etimologico da lingua portuguesa,* 5 vol., Lisboa, 1952-1959[1].

BDD-V1913 © 2005 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:52:34 UTC)

Aceste forme se încadrează într-o tipologie morfologică (A) şi o tipologie semantică (B), organizate în funcție de lexemul-bază (A_1) sau de lexemul derivat (A_2) şi, respectiv, în funcție de sememul-bază (B_1) sau de sememul-derivat (B_2).

3.1. Din punct de vedere morfologic (A), derivatele latine cu sufixul ***-ARIA*** se distribuie în patru clase de derivare după criteriul statutului morfologic al bazei de derivare ($A_{.1.}$) sau al derivatului rezultat ($A_{.2.}$):

$A_{.1.}$a.) derivate de la o bază nominală: tipul ***carraria < carrus, -i*** „car“ (tip derivativ dominant);

$A_{.1.}$b.) derivate de la o bază adjectivală: tipul ***cal(i)daria*** < ***cal(i)dus*** „cald“ (tip derivativ sporadic);

$A_{.2.}$a.) derivate adjectivale-nominale: tipul ***lactaria < lac, -ctis*** „lapte, suc lăptos al unor plante“ (tip derivativ adecvat funcției relative inițiale a sufixului) ;

$A_{.2.}$b.) derivate nominale: tipul ***ficaria < ficus, -i*** „smochin“ (tip derivativ corespunzător funcției denominative ulterioare).

3.2. În ceea ce priveşte semantismul derivatelor latine, o distribuție de tipul ($B_{.1.}$) prezintă mai multe clase marcate prin următoarele trăsături ale sememului de bază:

$B_{.1.}$a.) [+ Animat], [– Personal], [+ Animal]: tipul ***capraria < capra, -ae***;

$B_{.1.}$b.) [+ Animat], [– Personal], [– Animal]: tipul ***nucaria < nux, -cis*** „nucă“;

$B_{.1.}$c) [– Animat], [+ Concret], [+ Tangibil], [+ Discret], [+ Mobil]: tipul ***carraria < carrus,-i*** ;

$B_{.1.}$d) [– Animat], [+ Concret], [+ Tangibil], [– Discret]: tipul ***calcaria < calx, -cis*** „var“;

$B_{.1.}$e.) [– Animat], [+ Concret], [– Tangibil]: tipul ***luminaria < umen, -inis*** „lumină“;

$B_{.1.}$f.) [– Animat], [– Concret: tipul ***cal(i)daria < cal(i)dus*** „cald“**.**

Clasele semantice ale derivatelor coincid cu următoarele baze de derivare:

1.a. nume de animale;

1.b. nume de plante;

1.c.-1.d. nume de obiecte (instrumente);

1.e. nume de materii;

1.f. calități.

Din punctul de vedere al sememului derivat, tipologia B_2 include trăsăturile sememului-bază la care se adaugă trăsături semantice noi:

BDD-V1913 © 2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:52:34 UTC)

[+ Colectiv], [+ Multiplu], [+ Local], distribuite diferit în cadrul următoarelor clase :

B.$_2$.a.) [+ Animat], [– Personal], [+ Animal], [+ Colectiv], [+ Multiplu], [+ Local]: tipul ***capraria***;

B.$_2$.b.) [+ Animat], [– Personal], [–Animal], [+ Colectiv], [+ Multiplu], [+ Local]: tipul ***nucaria***;

B.$_2$.c.) [– Animat], [+ Concret], [+ Tangibil], [+ Discret], [+ Mobil], [+ Colectiv], [+ Multiplu], [+ Local]: tipul ***carraria***;

B.$_2$.d.) [– Animat], [+ Concret], [+ Tangibil], [+ Discret], [+ Mobil], [+Local]: tipul: ***cal(i)daria;***

B.$_2$.e.) [– Animat], [+ Concret], [+ Tangibil], [– Discret], [+Local]: tipul: ***calcaria***;

B.$_2$.f.) [– Animat], [+ Concret], [– Tangibil], [+ Local]: tipul: ***luminaria***;

B.$_2$.g.) [– Animat], [+ Concret], [+ Colectiv], [+ Multiplu]: tipul ***nivaria***; ***nix, -vis*** „zăpadă“;

B.$_2$.f.) [– Animat], [+ Concret], [+Local]: tipul: ***calvaria < calva,-ae*** „craniu, țeastă“.

3.3. În descrierea semantică a derivatelor latine, trăsăturile suplimentare: [+ Colectiv], [+ Multiplu], [+ Local], exprimă valoarea semantică a sufixului ***-ARIA.*** Se constată o corespondență între semantismul bazei de derivare şi selecția sufixului, care permite identificarea a trei modele derivative latine:

1. derivatele locale;
2. derivatele locale-colective;
3. derivatele colective.

Derivatele locale (1) cuprind două subtipuri:

(1.a.) derivatele locale de existență: tipul ***carbonaria < carbo, -onis*** „cărbune“;

(1.b.) derivatele locale de acțiune, divizate în:

(1.b.$_1$.) derivatele locale de situare, care indică recipientul: tipul ***caldaria*** sau aşezarea: tipul ***casearia < caseus, -i*** „caş“;

(1.b.$_2$.) derivatele locale de destinație: tipul ***carraria***.

Derivatele locale-colective (2) au două subtipuri:

(2.a.) derivatele locale-colective de la nume de animale: tipul ****porcaria < porcus, -i*** „porc“;

BDD-V1913 © 2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:52:34 UTC)

(2.b.) derivatele locale-colective de la nume de plante: tipul ***ficaria***.

Derivatele colective (3) sunt reprezentate prin tipul unic: ***nivaria.***

3.4. Sistemul de derivare nominală cu sufixul nominal ***-ARIA*** se transferă prin semantismul local şi local-colectiv în denominaţia toponimică latină. Inscripţiile latine târzii furnizează un inventar de toponime ca *Ursaria, Lapidaria, Ferraria* etc., care arată dubla funcţie, lexicală şi onomastică, a sufixului.

4. Descendenţii romanici ai sufixului ***-ARIA*** conservă parţial modelul derivării latine. Generalizarea formei nominale feminine în toate seriile de derivate romanice nu este conformă tipologiei morfologice a formelor etimologice A_2, dar tipologia semantică B_2 se regăseşte, în general, în fiecare serie romanică prin formele lexicale moştenite.

4.1. Succesorii romanici ai modelelor derivării latine cu sufixul ***-ARIA*** (locale, locale-colective şi colective) formează, la rândul lor, pe teren romanic, tipare derivative. De exemplu, derivatele locale romanice au putut prelua tiparul derivativ moştenit, reprezentat de succesorii lexicali ai derivatului latin *carbonaria*, care au păstrat semnificaţia iniţială „loc de unde se scoate cărbunele“: rom. *cărbunare,* it. *carbonaia,* fr. *charbonnière*, sp. *carbonera,* port. *carvoeira.* Derivatele romanice locale-colective urmează modelul semantic şi formal al unor derivate moştenite ale aceluiaşi sufix, precum rom. *căprare,* it. *capraia*, fr. *chevrière*, sp. *caprera*, port. *capreira,* cu sensul „loc unde se adună sau se adăpostesc caprele“. Derivatele colective, care nu au avut continuitate în toate domeniile romanice, fiind reprezentate, de exemplu, de seria derivativă romanică moştenită : it. *nevaio,* sp. *nevera*, port. *neviera,* cu sensul „troian de zăpadă, loc cu multă zăpadă“, constituie un model derivativ numai în unele arii romanice.

4.2. Modelele romanice se încadrează într-o schemă de derivare simplificată, prin absenţa anumitor subtipuri derivative, precum derivatele locale de situare sau de destinaţie, deşi există continuatori lexicali de acest tip. Descendenţii romanici ai derivatelor latine de tip ***caldaria*** prezintă o structură semantică diferită de cea a etimonului.

Fiecare model derivativ romanic al continuităţii sufixului ***-ARIA*** est consolidat prin prezenţa, în seriile moştenite din toate limbile romanice, a formelor lexicale care reprezintă succesiunea sufixului latin neutru ***-ARIU(M)*** de

BDD-V1913 © 2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:52:34 UTC)

tipul: arom. *apari,* it. *acquaio,* fr. *évier*, provenite din lat. *aquarium*. Toate formele romanice de acest tip se distribuie în clasificări semantice similare celor care continuă sufixul ***-ARIA.***

4.3. Modelele derivative romanice diferă în ceea ce priveşte productivitatea lor. Derivatele romanice locale, precum rom. *nisipare,* fr. *sablière* sunt foarte rare. Totuşi, se poate identifica un microsistem pan-roman al derivării locativ-colective cu reprezentanţi romanici ai sufixului ***-ARIA*** care implică numele de animale şi numele de plante.

4.4. Derivatele romanice local-colective de la numele de animale formează serii lexicale limitate, reprezentate de arhaisme populare, rare, adesea dispărute, care au spravieţuit în toponimia şi în antroponimia detoponimică. Aceste derivate se specializează în desemnarea locului de adăpost (staul) sau de creştere a animalelor domestice. Acest tip derivativ poate fi exemplificat prin formele lexicale romanice: rom. *căprare*, fr. *bélière,* it. *bovaia*, port. *cabreira*, sp. *cabriera*. Derivatele romanice, ca sp. *lobera* sau rom. *lupare* indică locul obişnuit de întâlnire a animalelor sălbatice. Derivatele de la numele de păsări desemnează locul cuibului, precum rom. *corbare,* it. *corbaia,* sp *corvera*, port. *corveira* etc. sau al unei crescătorii, precum sp. *gallinera, colombera,* fr. *canardière, dindonnière, poulinière, poussinière,* it. *colombaia* şi rom. *porumbare.* Aglomerările de insecte sunt denumite, de asemenea, prin derivate ca: rom. *furnicare*, it. *formicaia*, fr. *fourmillière,* sp. *pulgera*, port. *abeleira*.

Derivatele local-colective de la numele de plante desemnează locul unei plantaţii ca fr. *champignonnière,* sp. *boletera,* port. *castanheira* sau locul unde cresc mai mulţi arbuşti ca rom*. alunare*.

5. Structura semantică a derivatelor latine din domeniul sufixului ***-ARIA*** şi a descendenţilor lexicali romanici ridică problema genului iniţial al sufixului analizat.

Trăsăturile semantice ale derivatelor sufixului ***-ARIA***: [-Animat], [-Personal] exclud clasificarea lor alături de derivatele masculine ale sufixului: ***-ARIU(S)***, definite prin trăsătura semantică [+ Personal], specifică derivatelor de agent.

Trăsătura semantică dominantă [+ Local], caracteristică tuturor formelor marcate de sufixul ***-ARIA*** le apropie de derivatele neutre ale sufixului ***-ARIU(M).*** Forma sufixului corespunde, de fapt, neutrului plural, adecvat restricţiilor semantice ale trăsăturilor [+ Colectiv], [+ Multiplu].

BDD-V1913 © 2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:52:34 UTC)

Aspectul formal al sufixului ***-ARIA,*** indistinct pentru selecţia corectă a genului, feminin singular sau neutru plural, explică evoluţia formelor derivate corespunzătoare, încadrate mai târziu în flexiunea feminină[9]. Confuzia formelor de gen aparţine latinei târzii. Forma feminină a sufixelor diminutive ***-*ICCIA***, selectate în cadrul dublei sufixări a derivatelor sufixului ***-ARIA***: tipul **porcariccia, *caprariccia,* probează această relativă datare.

Existenţa formelor romanice descendente din sufixul neutru ***-ARIU(M),*** similare din punct de vedere etimologic şi morfologic formelor derivate cu sufixul ***-ARIA,*** este proba unei origini comune.

Dezvoltarea unei forme romanice feminine dintr-o formă latină de plural neutru este dovedită şi de evoluţia paralelă a sufixului latin ***-ALIUM, -ALE,*** care sugerează o nouă analiză comparativă. În limba română se înregistrează[10], ca derivate moştenite ale acestui sufix următoarele forme lexicale: *brăţară* n.f. < lat. BRACHIALE, *degetar* n.n. „nume de plantă“ < lat. DIGITALE, *fruntar* n.n. „parte a căpăstrului care trece peste fruntea calului“ < lat. FRONTALE, *păscare* n.f. „păşune“ < lat. PASCALIS, *-E*, *spinare* n.f. < lat. SPINALE, *stâlpare* n.f. „ramură verde de salcie sfinţită la biserică în Duminica Floriilor, numită şi *Stâlpări* sau Duminica Stâlpărilor < lat. *STIRPALIS ou *STIRPARIA[11] < lat. STIRPS, -IS[12] „ramură“.

Sufixul românesc *-ar(e)* provenit din sufixul latin ***-ALE*** se confundă adesea cu sufixul *–ar* < ***-ARIU(M):*** *bucar* n.n < lat. *BUCALE*, *copsar* n.n. „centură cabalină pe coapse“ < lat. COXALE, *pieptar*[13] n.n. „vestă, platoşă, piesă de harnaşament care acoperă pieptul calului“ < lat. PECTORALE. De altfel, două derivate româneşti, considerate moştenite[14], prezintă ambele variante ale

[9] Pascu, G., *Sufixele româneşti*, Bucureşti, Leipzig, Viena, 1916, p. 87 ia în consideraţie confuzia sufixelor latine: *-ARIUS,* a cărui succesiune romanică cuprinde sufixele : rom. *-ar*, it. *-ario*, prov. *-ari*, fr. *-ier*, sp. *-ario*, port.*-ario* şi *-ARIS*, continuat de sufixe romanice similare: it. *-are,* fr. *-er*, sp. *-a*r. Cum derivatele româneşti în *-are*, indiferent de originea lor, sunt încadrate la genul feminin, sufixul românesc *-are* a fost considerat ca forma feminină a sufixului *-ar.*

[10] Exemplele furnizate de G. Pascu, *lucr. cit.*, p. 87.

[11] DEX 1022 o menţionează ca singura etimologie a cuvântului *stâlpare*. Cf. de asemenea Ciorănescu, *op.cit*., p. 745, care derivă cuvântul *stâlpare* din cuvântul românesc *stâlp* n.m. „coloană”, de origine slavă.

[12] Lat. STIRP-IS este şi etimonul cuvântului românesc *stirp*e „descendenţă, origine, ramură a unei familii”; cf. it. *stirpe* (DEX 1022).

[13] Cf. de asemenea Ciorănescu, *op.cit.* 596, DEX 791 care tratează cuvântul *pieptar* n.n. ca derivat al cuvântului-bază *piept* n.n.

[14] Cf. Pascu, G., *op. cit.,* p., 90.

BDD-V1913 © 2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:52:34 UTC)

sufixului: *-are* et *-ar*: *ciumare, ciumar* „nume de plantă, laur“[15], *gurare, gurar* „aftă, spuzeală la colțul gurii“[16]. În ceea ce privește derivatele cu sufixul latin ***-ARIA***, continuatoare a unor forme latine derivate, a căror evoluție este foarte asemănătoare, se observă aceeași interferență a formelor. Astfel, derivatul românesc *stâlpare* n.f. (pl. *stâlpări*), deja evocat, este attribuit în egală măsură lat. *STIRPALIS şi lat. STIRPARIA**.***

6. Ca toate lexemele romanice, derivate cu sufixe descendente din lat. ***-ARIA***, cuvintele româneşti corespunătoare formează serii lexicale derivate, a căror termeni sunt mai mult sau mai puțin înregistrați în dicționare. Se înregistrează [17] în limba română următoarele derivate moştenite: *căldare* n.f. < lat. *CALDARIA*, *cărare* n.f. < lat. **CARRARIA*, *căşare* n.f. < lat. *CASEARIA*, *culare* n.f. „cuib, staul, adăpost de animale“ < lat. **CUB(I)LARIA*, *focare* n.f. „buştean pentru foc“ < lat. FOCARIA, *frigare* n.f. < lat. FRIGARIA, *lăptare* n.f. „plăcintă făcută cu lapte“ < lat. LACTARIA, *lumânare* n.f. < lat. LUMINARIA, *pătrare* n.f. „sfert“ < lat. QUARTARIA, *strămurare* n.f. „ac mare, andrea,“ <lat. *STIMULARIA < lat. STIMULUS, *viermănare* „loc plin de viermi“ < lat. *VERMINARIA.

Derivatele româneşti moştenite atestate se încadrează în clasa de gen a substantivelor feminine. Din punct de vedere semantic, acestea reprezintă mai ales clasa numelor de obiecte (instrumente): *căldare, focare, frigare, lăptare, lumânare, strămurare* etc., a numelor de locuri: *cărare, căşare, culare* şi a substantivelor colective: *viermănare* etc..

7. Alături de derivatele atestate, se pot identifica indirect derivatele fixate ca nume proprii (toponime şi antroponime). Formele onomastice delexicale conservă apelativele din care provin, arhaice sau dispărute. Apelativul de bază este întotdeauna deductibil din forma numelor proprii, care fixează forme lexicale de singular, de exemplu *Căprare* etc. sau de plural: *La Purcări* etc., nearticulate: *Cerbare* etc. sau articulate definit: *Purcărea, Frunzările* etc.

Inventarul acestor forme onomastice[18] cuprinde mai ales derivate local-colective, a căror cuvinte-bază se încadrează în următoarele clase onomasiologice:

---

[15] Ciorănescu, *op. cit.*, p. 383.
[16] *Ibidem*, p. 207.
[17] Pascu, G., *op .cit*, p. 89.
[18] Cf. *Dicționarul toponimic al României. Oltenia*, vol. 5 (*O-R*), Craiova: Editura Universitaria, 2004.

BDD-V1913 © 2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:52:34 UTC)

a) nume de animale domestice: **berbecare* < *berbec; *boare* < *bou, *căprare* < *capră, *văcare*< *vacă* etc. (sensul derivatelor indică locul de adăpost sau staulul animalelor). Derivarea de acest tip se poate exemplifica cu nume proprii delexicale **purcare* n.f. „porcărie“ > (nume de loc delexicale): *Purcare* (s. Bălceşti, c. Bengeşti-Ciocadia, j. Gorj), *Purcarea* (s.c. Cernişoara, j. Vâlcea), *Purcări* (s.c. Rast j. Dolj), *Purcărea* (s. c. Bratovoieşti, j. Dolj) etc. < (nume de persoane detoponimice): *Purcărea, Purcherea*.

b) nume de animale sălbatice: **cerbare* < *cerb*; **lupare* < *lup*; **răcare* < *rac*; **ursare* < *urs* etc. (derivatele de acest tip desemnează un „loc de întâlnire“ al animalelor);

c) nume de păsări: **corbare* < *corb* etc. (derivatele implicate denumesc „locul unde se află cuibul unei păsări sau cuiburile unor păsări“);

d) nume de insecte: **albinare* < *albină; *furnicare* < *furnică* etc. (derivatele exprimă „locul unde se află un stup sau un furnicar“ etc.);

e) nume de plante: **alunare* < *alun; *frunzare* < *frunză; *vărzare* < *varză* etc. (derivatele semnifică „locul unei plantații“);

f) nume de materii: **cărbunare* < *cărbune; <*mărmurare* < *marmură* (indicând locul unde se află o mină de cărbune, o carieră de marmură).

8. Derivatele lexicale româneşti cu sufixul local-colectiv ***-are*** sunt concurate în limba română de derivatele cu sufixul compus ***-ărie < -ar + -ie*****,** cu valori multiple, dintre care cea local-colectivă[19] prezintă baze lexicale de acelaşi tip cu cele ale sufixului ***-are***: nume de animale: *bouărie, căprărie, cerbărie, ciutărie, hulubărie, purcărie, văcărie*, nume de plante: *bostănărie, harbuzărie, fânărie, perjărie, stuhărie*, nume de materii: *apărie, colbărie, glodărie*. Sensurile atestate[20] ale acestor derivate: „loc închis pentru animale“, „loc unde se află o colectivitate de animale, de plante, de materii“ coincid cu cele ale derivatelor cu sufixul local-colectiv *-are*. Listei derivatelor local-colective având ca bază nume de animale i se pot adăuga toponime delexicale[21] care atestă indirect bazele lor apelative: *Bivolăria, Bursucărie, Cârlănării, Corbărie, Găinărie, Iepăria, Jespărie, Lupării, Porcăria, Rugăria, Şoimăria, Ursăria, Văcăria, Vărzărie, Viţelărie, Vulpărie.*

[19] Cf. Pascu, G., *op. cit*., p. 186.
[20] *Ibidem*.
[21] Vezi Iordan, Iorgu, *Toponimia românească*, Bucureşti: EA, 1963, p. 418-420.

BDD-V1913 © 2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:52:34 UTC)

Este necesară departajarea[22] acestor derivate de cele cu sufixul simplu *-ie*, ataşat unei baze din seria numelor de meserii derivate cu sufixul de agent *-ar* < lat. *-ARIUS*: *bucătărie, ceasornicărie, ciubotărie, croitorie, curelărie, dogărie, fierărie* etc., care au un sens exclusiv local, definit ca „loc de exercitare a unei anumite meserii".

Este evident că sufixul *-ar* din structura derivatelor compuse diferă prin valoarea local-colectivă, care sugerează o aglomerare, un grup de animale, de plante etc., deşi nu este exclusă o derivare având la bază numele de meserii: *bouărie* < *bouar, căprărie* < *căprar,* cel puţin pentru o parte dintre derivate.

9. Disponibilitatea derivatelor local-colective de a deveni, la rândul lor, o nouă bază de derivare este probată, de asemenea, de diminutivele romanice care continuă modelul sufixului latin ***-ICCIA***[23], adăugat exclusiv unei baze constituite dintr-un derivat local-colectiv, de exemplu: **caprariccia*.

Vocabularul limbii române cuprinde mai multe derivate diminutivale moştenite care prezintă acest tip de derivare: *căprăreaţă* n.f. „crescătorie de capre"[24], *purcăreaţă, porcăreaţă* (mr. *purcăreadză*) n.f. „crescătorie de porci"[25], *văcăreaţă* n.f. „staul"[26]. Sensul principal al derivatelor diminutivale coincide cu sensul local-colectiv al cuvântului-bază, ceea ce explică fixarea lor ca toponime.

Aria extinsă a toponimelor care fixează derivate lexicale diminutivale de acest tip, înregistrate în toate zonele ţării, nu confirmă caracterul lor regional[27]. Astfel, *Dicţionarul toponimic al României. Oltenia* menţionează 28 de toponime *Căprăreaţa, Căprăreţele*[28], 13 toponime *Purcăreaţa, Purcăreţele*[29], aproape în toate judeţele: Dolj, Gorj, Mehedinţi, Vâlcea. Iorgu Iordan[30] înregistrează, de asemenea, prezenţa numelui de sat *Purcăreaţa* în judeţe dispersate geografic, precum Buzău, Ilfov, Maramureş, Olt.

10. Concluziile analizei continuităţii sufixului lat. ***-ARIA*** în context romanic şi românesc indică similaritatea procesului de derivare şi a rezultatelor sale în plan lexical şi onomastic. În toate limbile romanice, sufixele descendente din lat.

---

[22] *Ibidem.*
[23] *Ibidem,* p. 503.
[24] Ciorănescu, *op. cit.,* p. 148.
[25] *Ibid.*, p. 622.
[26] *Ibid.,* p. 825.
[27] *Ibid.*, p. 551.
[28] *Op. cit*., vol. 2, p. 65-66.
[29] *Idem*, vol 5, p. 280.
[30] *Op. cit*., p. 551-552.

BDD-V1913 © 2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:52:34 UTC)

-ARIA alcătuiesc serii derivative cu sens local-colectiv, pornind de la baze lexicale de acelaşi tip: nume de animale, nume de plante, nume de materii etc., al căror paralelism semantic şi morfologic probează vitalitatea şi productivitatea acestui model de sufixare, care prelungeşte forma nominală latină de neutru plural.

LA DÉRIVATION ROUMAINE EN CONTEXTE ROMAN. LA CONTINUITÉ DU SUFFIXE LATIN *-ARIA*

Résumé

L'analyse de la succession romane et roumaine du suffixe latin: *-ARIA* porte sur un sujet relativement peu exploré, en raison de sa faible représentation lexicographique. Il s'agit d'établir le statut fonctionnel et morphologique du suffixe *-ARIA,* considéré généralement comme la variante féminine du suffixe latin: *-ARIU(S).* Cette version prend en considération l'encadrement morphologique féminin des formes lexicales romanes, mais ignore le sémantisme des mots dérivés.

On propose de confronter systématiquement les types dérivatifs latins du suffixe ***-****ARIA* et ceux des continuateurs romanes pour suivre la transmission des modèles dérivatifs significatifs pour la valeur morphologique du suffixe.

Les conclusions de l'analyse des dérivés roumains de suffixe local-collectif *-are* provenant de lat. *-ARIA* dans le contexte roman indique la similarité des résulats dans le plan lexical et onomastique. Dans toutes les langues romanes, les suffixes descendants de lat. *-ARIA* constituent des séries de dérivés locaux-collectifs de bases de même type: noms d'animaux, noms de plantes, noms de matières etc. On constate un parallèlisme sémantique et morphologique

BDD-V1913 © 2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:52:34 UTC)

significatif pour la continuité et la productivité du suffixe latin, qui s'avère plutôt une forme affixale de neutre pluriel, que une forme affixale féminine.

BDD-V1913 © 2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:52:34 UTC)